

Poboje je ukazala oblast

31.5. 2005

Grobišč, v katerih so osebe neslovenske narodnosti, je več kot »slovenskih«

CELJE – V Muzeju novejšje zgodovine Celje bodo danes popoldne odprli razstavo Prikrito in očem zakrito – Prikrita grobišča 60 let po koncu druge svetovne vojne. Med drugim bodo predstavili tudi dokument, ki naj bi potrjeval, da je takratna oblast vedela za zunajsodne poboje po drugi svetovni vojni. Po besedah avtorja razstave, zgodovinarja **Mitje Ferenc**, gre za depešo, ki jo je takratni podpredsednik jugoslovanske vlade Edvard Kardelj 25. junija 1945 poslal predsedniku slovenske vlade Borisu Kidriču.

V njej je zapisal, da ni več nobenega vzroka za počasnost pri »čiščenju«. Dokument, ki so ga našli v Arhivu Slovenije, naj bi potrjeval, da je povojna politična oblast vedela za poboje in bila vanje močno vpletena, je včeraj poročal Radio Slovenija.

Avtor razstave je profesor za sodobno zgodovino na Filozofski fakulteti v Ljubljani Mitja Ferenc, predvidoma pa jo bo odprla Spomenka Hribar. »Dolej zbrane številke o prikritih grobiščih so šokantne. Več kot 400 jih je že evidentiranih, opravljene so bile sondaže in ponekod tudi izkopi – ekshumacije. Kljub temu, da ostajajo vprašanja o zanesljivosti vseh evidentiranih grobišč še odprta, je za razstavo na voljo že veliko pripravljenega gradiva, ki je tokrat v teh razsežnostih prikazano prvič. Šestdesetletnica konca druge svetovne vojne je pomemben mejnik, ob katerem velja spomniti tudi na to razsežnost vojne na naših tleh, ki je v marsičem izjemna in specifična in je drugi narodi v takšnem obsegu in v takšni obliki ne poznajo,« meni Ferenc.

V sodelovanju s poznavalci posameznih grobišč, kriminalisti in drugimi sta avtor razstave in Mateja Bavdaž z ministrstva

za kulturo v obdobjih od marca 2002 do februarja 2003 in od septembra 2003 do decembra 2004 obdelala 410 lokacij grobišč. Ob opisih je bilo pripravlje-

.....
Edvard Kardelj je leta 1945 poslal predsedniku slovenske vlade Borisu Kidriču depešo, v kateri je zapisal, da ni več nobenega vzroka za počasnost pri »čiščenju«.

.....
nih 1095 digitalnih topografskih in ortofoto kart, narejenih je bilo okoli 3400 fotografij, od katerih jih je 1658 del računalniške aplikacije. Zbranih, prenesenih in urejenih je bilo tudi okoli 2800 skic, zemljevidov, fotografij in druge dokumentacije, pripravljenih 632 kart s parcelnimi številkami, 199 zemljevidov, posneti so bili številni audio- in videozapisi.

Pri ugotavljanju statusa in narodnosti žrtev je avtor razsta-

ve upošteval neposredne in posredne ustne vire ter literaturo. Podatki so zato bolj orientacijski, saj izkopavanje doslej skoraj ni bilo. Tudi tam, kjer so bila, so pogosto težave pri ugotavljanju, ali gre za vojake ali civiliste. Vendarle je največ, 134, prikritih grobišč vojaških. V 79 grobiščih so civilisti, v 72 vojaki in civilisti skupaj, medtem ko za četrtno, 109, ni podatkov. V Sloveniji so zunajsodno usmrtili tudi pripadnike drugih narodov, največ je bilo pripadnikov oboroženih sil Neodvisne države Hrvaške, pripadnikov Srbskega dobrovoljskega korpusa, črnogorskih in drugih četnikov, med njimi pa so tudi civilisti, ki so se skupaj z oboroženimi enotami umikali čez Slovenijo na Koroško. Po Ferenčevih raziskavah je grobišč, v katerih so osebe neslovenske narodnosti, več kot »slovenskih«. Kljub številnim »maršem smrti« po nekdanjih jugoslovanskih pokrajinah, kjer so končali vrnjeni in zajeti vojaki in civilisti, jih večji del leži na slovenskem ozemlju. Med evidentiranimi grobišči jih je 108 s Slovenci, 84 s hrvaškimi žrtvami in 61 nemških. V 59 grobiščih ležijo žrtve različnih narodnosti, za 62 grobišč pa podatki o narodnosti ne obstajajo. **(sta)**